

Goede voortplanting zandhagedis

Dat het goed gaat met de zandhagedis, dat weten we al een tijdje. Uit de trendanalyses van voorgaande jaren kwam steeds naar voren dat de zandhagedis vaker gezien werd. Sinds de start van het meetnet in 1994 is de stand meer dan verdubbeld. En als we de voorlopige gegevens van 2002 moeten geloven is aan die groei nog geen einde gekomen.

2002 topjaar

Uit alle uithoeken van Nederland kregen we dit jaar waarnemingen van 'veel' tot 'heel veel' juvenieltjes binnen. Op 27 van de 89 onderzochte zandhagedistracten (30 %) bleek dat 2002 een topjaar was wat betreft het aantal waargenomen jonge dieren. Met natuurlijk enkele uitschieters. Rob van Westbroek is absoluut recordhouder met 76 juvenieltjes op één bezoek aan zijn traject in de duinen van Noord-Kennemerland. Ook zijn nieuwe traject in Zuid-Kennemerland kende een goede start met in totaal 36 juvenieltjes tijdens drie bezoeken. Tweede in de ranglijst van meeste juvenieltjes is het traject van Han Meerman in het Voornes Duin. Met een maximum van 26 juvenieltjes tijdens één bezoek, zijn

beste score ooit. Uit het oosten van het land brak Wilfried de Jong zijn record met gemiddeld 14 juvenieltjes tijdens de telrondes in het najaar. In Midden-Nederland had Wim de Wild op Heidestein, nabij Zeist, een mooi gemiddelde, met een uitschieter van maximaal 22 jonge diertjes tijdens één bezoek. Maar ook het uiterste zuidpuntje van de verspreiding van de Nederlandse zandhagedissen had een goed jaar. De telgroep van Dhr. Reyntjes had op de Brunssummerheide een zeer goede opbrengst, met twee bezoeken van respectievelijk 9 en 8 juvenieltjes.

Moe Koomen

Het traject 'Hekje van Moe Koomen' in de Amsterdamse Waterleidingduinen wordt al zeven jaar lang, zeer consequent gelopen door Hein den Elzen. Desalniettemin werden er zelden juveniele zandhagedisjes waargenomen. Drie exemplaren was de hoogste score ooit. Tenminste, totdat seizoen 2002 aanbrak. Met een maximum van 17 diertjes tijdens zijn trajectbezoek op elf september, was Hein de koning te rijk. Van één groepje van vier juvenieltjes maakte hij onderstaande mooie foto.

*Vier juveniele zandhagedisjes op een duindoorn-stonk.
Foto: Hein den Elzen.*

totalen

Het afgelopen jaar gaat dus de boeken in als een zeer goed voortplantingsjaar voor de zandhagedis. Ook als we naar de totalen kijken (zie grafiek) blijkt 2002 het beste voortplantingsjaar sinds 1994.

verschuivingen

Als we van ieder jaar de 'dag van het verschijnen van het eerste juvenieltje'

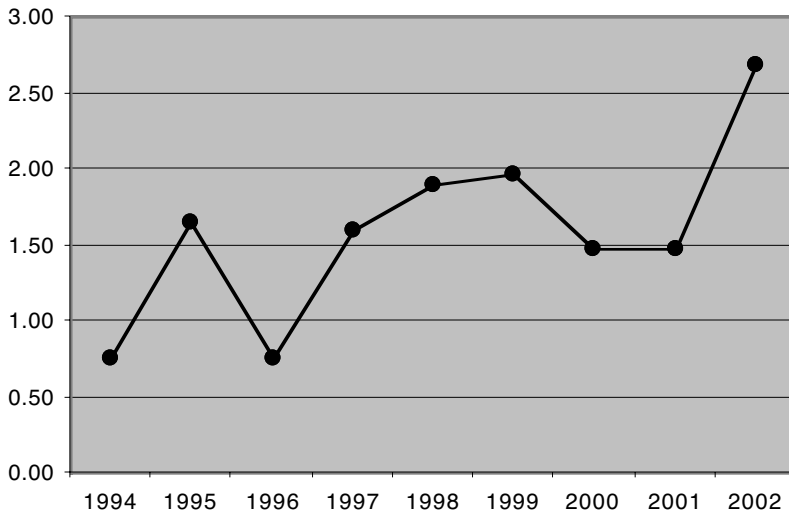
onder de loep nemen, blijkt dat deze sinds 1993 met één week vervroegd is. Van grofweg de eerste week van augustus naar de laatste dagen van juli. De eerste hagedissen van dit jaar werden op 29 juli gezien door Ruud Luntz in Duin en Kruidberg.

Ook lijken de adulte zandhagedissen steeds eerder te ontwaken uit hun winterrust. Uit een analyse van de

waarnemingen uit het landelijke databestand blijkt dat de datum van het verschijnen van de eerste

hagedissen tussen 1982 en 2000 gemiddeld naar zo'n twee weken eerder verschoven is.

Gemiddeld aantal juveniele zandhagedissen per telronde

klimaatsverandering

De meest simpele verklaring lijkt het steeds warmer worden van ons klimaat. Hierdoor kunnen de dieren eerder uit de winterslaap ontwaken en eerder aan de voortplanting beginnen. Waardoor ook de juvenielen eerder zullen verschijnen en dus in een betere conditie de winterslaap in gaan. Zij hebben dientengevolge een grotere overlevingskans om op hun beurt weer een nieuwe generatie zandhagedissen het licht te doen laten zien.

In deze grafiek is per jaar het gemiddelde aantal juvenielen tijdens de najaarstellingen van alle zandhagedistrajecten weergegeven (N = 158).

Florence Pieters had drie eiafzetplekken van zandhagedissen op haar traject in Duin en Kruidberg.

